

Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Képzőművészeti Mesteriskola

A kortárs művészet boldogságos depressziója

A Germination X. kiállítás,

Athén, 2000.

Szinopszis

Palotás József

Témavezető: Rétfalvi Sándor, szobrászművész, egyetemi tanár

Teoretikus konzulens: Wehner Tibor, Munkácsy-díjas művészettörténész

2005.

Tartalom

Tartalom	1
Bevezető	3
1. Fejezet	3
Emlékezet-felejtés	3
1.1. Emlékezet-felejtés	3
1.2. A lélek entrópiája (Anke Bauer; 'Engem, magam és én' Birkás István; 'Itt laktunk valamikor II.')	3
1.3. Cybertükör és Cybermaszk (Jesús Segura; 'Tranzit V.')	4
1.4. Szümbolon.....	5
1.5. A Nárcizmus immanenciája (Efi Fuoriki; 'Cím nélkül')	5
1.6. Enigma (Palotás József; 'Titok')	5
1.7. Foto-absconditus (Rasmus Eckart; 'Kínai valótlanság')	6
1.8. Zeusz hídjá és Platón ágya (Kathrine Schröder; 'Átjáró')	6
2. fejezet	6
A végek közötti köztes lét	6
2.1. Természeti és művészeti formák	6
2.2. Gnosztikus álom (Demetra Panourgia; 'Omega')	7
2.3. Az aszimmetria a szimmetria hibája	7
2.4. A konstrukció persziflálása (Juan Mercado; 'Tér Mondrian felfogásában')	8
2.5. Vas-világfa (Palotás József 'Vas –Világfa')	8
2.6. A megmért mérték.....	8
2.7. Lebegő lethargoszok (Katleen Vermeir 'Cím nélkül')	9
2.8. Intervenció, tarkóportré és konnektor (Orcajo Maroto 'Silla ocupada')	9
2.9. Androgün és Húsáruház (Theodoros Raftopoulos'Cím nélkül')	9
2.10. Terminálék között (Artur Zmijewsky 'Cím nélkül I-II.')	10
3. Fejezet	10
Vanity Fair?.....	10
3.1. Az ego kiköltöztetése a médiából.....	10
3.2. A fénybetű meghasonlása (Tayeb Bennhamou; 'E4', 'A')	10
3.3. Borsópixel (Erik Nerinckx ;'Keneth az 5 közül')	11
3.4. A fénykép-képzés (Ádám A.J.; 'Önarckép tükörrel)	11

3.5. Kéz-láb metafora, lykantrópia (Theodoros Raftopoulos; 'Cím nélkül I-II.')	11
3.6. Nejlontehén és a kis bika (Federico D'Oracio; 'Tehén')	12
3.7. Kényes egyensúly (Eric Mareau; 'Cím nélkül')	12
3.8. A lét viaszfénye (Trixi Weis; 'Önportré')	12
3.9. Lelkes (élő) húsjátékok (Artur Zmijewszky; 'Ütközések')	13
4. Fejezet	13
Lét-láttelelet	13
4.1. Városi váteszlét, avagy a kortárs imaginárius tere	13
4.2. Multimédia és cybervilág	13
4.3. Omnia Vanita; Jánusz kérdések	14
4.4. Melankólia, posztmelankólia	14
Végszó	15
Köszönetnyilvánítás	15
Irodalom és hivatkozások	16
Tervezett irodalom	16

Bevezető

A művészetről írni utazás. Utazás a filozófia és a kultúra tág vidékein, melyben erdők, mezők, városok, falvak és tavak vannak. Emberek, állatok, gépek, szellemek és istenek tevékenysége és mozgása tölti be a teret. Utazni szellemvilágban, vagy a szellemek világában, mesében, vagy a valóságban mindig izgalmas, melynek oka a felfedezés öröme és az Új vágya, vagy csak alámerülés, feloldódás, eltűnés ebben a világban, ahonnan igazából elindulunk. A vidám utazás és bolyongás mosolygásával kezdődő nekibuzdulás a sajátos és kaleodisztikus világba egyre keserűbb és kiábrándítóbb vigyort rajzol az ember arcára, s mire a kaland végére ér, a fájdalmas beleélés minden mosolyt elűz, csupán arcdeformáló grimasz marad. E grimaszt nevezhetném melankóliának, vagy valami más, fojtogató érzésnek, mindenesetre, a kortárs élet megtapasztalása rejlik mögötte.

1. Fejezet

Emlékezet-felejtés

1.1. Emlékezet-felejtés

„Mert amiből legalább annyira emlékszünk, hogy elfelejtettük, azt még nem felejtettük el teljes egészében. Amit tehát tökéletesen elfelejtettünk, még úgy sem kereshetjük, mintha elveszett volna.”¹

Az emlékezet képekben jelenik meg, a kép pedig mindig a határon túlról, a kapu túloldaláról, az „elmúlt” függönye mögül szól hozzánk, nem lépheti át a titokzatosság és a realitás küszöbét. Tehát a képet megérteni az értelemmel „tovább”, vagy inkább „vissza” lépve, saját határán átlépve lehet.

1.2. A lélek entrópiája (Anke Bauer; 'Engem, magam és én' Birkás István; 'Itt laktunk valamikor II.')

---

¹ Szent Ágoston, 2004. 149.o

Anke Bauer: ‚Engem, magam és én’ című képében önmaga magába zárt életét festi meg a felülről felnyitott ‚konzervszoba’ látványa által, mely akárhol lehet, ahol az ember élt, él, vagy élni fog, felülről és kívülről. Érzelemmentesen, semmi lényegeset nem elárulva, magát mutatva magának magáról, teljesen zárt, felnyithatatlan konzervtartalmakkal. A szuperszubjektivizált Én vigyorog vissza mint tükörkép, jelezvén, hogy itt sincs semmi, a létnek ebben a hideg ürességben nincs alternatívája. S ha maga mögé néz, bár a visszanézéshez erős lélek kell, magát látja rendetlen sorozatban homályosan, bizonytalanul, hisz már nem érdekli saját magát, szépen, kellemesen, önelvezetesen fáj magának, s az oly ritkán adódó szép pillanatokot a sors függőnye mögé tekintés ellényegteleníti. Valami elveszett, és ennek az elvesztése: veszteségérzés, a veszteségérzés szenvedés, mely elválaszthatatlan az élettől, ez az élet betegsége, létbetegség (létbeteljesülés), létpatológia, fizikai és metafizikai jelenség, ismeretlen erők játéka. A lét lezáratlansága és a lelki elhagyatottság, az ‚Ordo dei’ az isteni rend eltűnése létzavart okoz, az pedig maga a melankólia, vagyis rettegés a hiánytól, a semmitől és a valamitől is. A melankólia reményvesztettség, a reményvesztettség pedig céltalanság, a céltalanság deviancia és így tovább, körbe, körbe (karikába).

1.3. Cybertükör és Cybermaszk (Jesús Segura; ’Tranzit V.’)

Segura képén a különböző labirintus-szerű terek ablakaiban, az ablak-kép ablakaiban, ablaktükreiben minden személy egy zárt egység. Minden tükörember más térben és más időben más felé néz, voltaképpen elnéznek egymástól, vagy talán mindenki egy káprázatot néz, minden érzékelhető vágy nélkül. Vágy nélküli világ a semmiség az űr várótermében. Emberi maszkok, cyber-maszkok, melyek mögött az üres titkok lappanganak. A maszkok mögött a semmi lapul. Az ember bizonytalanság érzéséből, a bántásokból és erőszakosságokból, kábítószeres széthullásból, a fogyaszthatóvá tett emberi húsból (body art, szoma art) emel magának tornyot, tükörrel teli felhőkarcolót. Ez a megromlott dionüszoszi világ Dionüszosz tükörtornya, ahol a korlátlan szabadság, a fogyasztói és termelői bőség, a megtagadott értékek átcserélése a megvásárolható konzumértékekre adja a keretet az élethez. A kétely és bizalmatlanság árnyéka vetül mindenre. Az ember, aki Istent saját tükörképében látja meg, újra objektivizálódott, istene önmaga lett.

1.4. Szümbolon

Az ógörög szümbolon melléállítást, kettétörtséget jelent. A szimbólum jelképekből épített komplex jelentés, mely a hasonlóságból nő ki, absztrakt módon közvetít, nem megragadható, de felfogható gondolatokat. A jelképek képszerű ikonikus jelek, melyek egyszerűen és természetesen hordozzák magukban jelentéseiket. A szimbólum mindig túlmutat önmagán, arról van szó, amire utal, vagy célozgat. Enigmatikus volta aktivitásra provokál, melyben úgy érezzük, hogy valamit meg kell érteni, van valami benne, amit fel lehet fedezni. Amikor elveszítjük jelképeinket, illetve azok jelentéstartalmait, elveszítjük a látásunkat a múltba, nem lelhetjük az utat a szakralitás kapujához; ezáltal a belső világunk megnyithatóságának kulcsát is elveszítjük.

1.5. A Nárcizmus immanenciája (Efi Fuoriki; 'Cím nélkül')

Fuoriki tükörsztalában a társadalmi jelenségek és hatások, a látszatok látszatának világa és valósága tükröződik, melynek az alkotó szubjektumából kiáradó figyelem és értelmezés ad sajátos feszültséget, szimbolikus értelmet. Ez a szubjektív mitológiát gyártó szabadság maga az önmegsemmisítő mitikus szabadság, mely az Én-t az időtlenségbe rántja, a valóság számára láthatatlanná téve. *Fuoriki* akarva-akaratlan visszautal *Platón* elméletére, egyben felidézi *Nárciszusz* drámai magábafeleltetését, és sajátosan mai módon reflektál és rezignál a múlt felé. Akár a rendező, vagy maga az alkotó is megjelenhet saját maga alkotta látszatjelenségében, töredékesen, mint *Nárciszusz* összetört arca, és bármily furcsa, de nem képtelenség, hogy az éppen arra járó személyek, kíváncsi nézők is, mint töredezett illúziók rabul esnek ebben a mágikus jelenségben.

1.6. Enigma (Palotás József; 'Titok')

„Nézem és nem látom, ezért a neve: észrevehetetlen.”² – jelentette ki *Lao-ce* réges-régen, mikor még tisztelték a tükört. Nézem, látom, hallom, tapintom és átélem mondja új-*Nárciszusz* és a tükör fenekére taszítja *Lao-ce*-t. Irányátfordulás, pszeudo létmágia, a dolog tükörré változtatása, a világ eltükrösítése, eltükrösített tükörlét, semmitükör. Mikor az ember feltárja határait, belenéz az űr mélységes semmijébe, a félelem és a rettegés keríti hatalmába, melankolikus lesz

---

² *Tőkei*, 1994. 114.o.

és belemerül hűvös intellektuális magányába, a leselkedés ára a hallgatás lesz. A *létbezártságból* való szabadulás lehetetlensége az ember létbezártsága, *interpozituma*. Ez az *üresség melankóliája*.

1.7. Foto-absconditus (Rasmus Eckart; 'Kínai valótlanág')

A kortárs művészet napjainkban rájött arra, hogy a televízió nyújtotta képek felhasználhatók egy másodlagos alkotás folyamatában, vagyis a már közvetített képekből, szabadon választva – a választás-aktus fontos tényező – újraértelmezi és újraalakítja azt, és mint új, saját művet bemutatja. A kép mint emlékkép, valaminek a képe alapanyaggá válik, és egy újabb emlék és jelentésréteg rakódik rá. Az egyik emlékkép vagy emlékezet a másikat elfedi és a maga emlékezetét ülteti arra rá. Az emlékképek így az emlékezet határán állnak, amit felidéznek, az bizonytalan, homályos, sokszor értelmezhetetlen. A képekben a felejtés és emlékezés hétköznapi folyamata egymást segítő vagy rontó határain működnek. *Rasmus Eckart* 'Kínai valótlanág'-a is csak egy sóhajtásnyi misztika, mint a haiku, homály és rejtély anélkül, hogy saját emlékeit vagy emlékképeit mutatná be. Egy televízióból kiválasztott fotográfiát minimalizál, és vár erre lelki rezdülést bárkitől.

1.8. Zeusz hídja és Platón ágya (Kathrine Schröder; 'Átjáró')

Platón 'Az állam' című munkájában kifejti teóriáját a tárgy és annak fogalma, az utánzás, az ideák és műalkotások kérdésében. (*Platón*, 2001. 318-321.o.) Ezt az úgynevezett „ágy” példájában vezeti le *Szókratész* és *Glaukon* párbeszédében, melyben *Szókratész* megállapítja, hogy háromféle ágy van, az első a természettől létező (idea), melyet isten alkotásának mondhatunk, a másikat az asztalos munkájának vagy alkotásának, a harmadikat a festőművész alkotásának tarthatunk. Ilyen ágy Schröder hídja is. A japán sintoizmusban a templomba vezető híd az *Égi Hídnak* a képe, földi másolata és szimbóluma, a szent helyhez vezető úton fekszik és a megtisztulást biztosítja az áthaladónak.

2. fejezet

A végek közötti köztes lét

2.1. Természeti és művészeti formák

Az ember csodálatának tárgyai a természet formái, a *naturáliák*, amelyeket felhasznál művészetében – tudományában, technikai világában. A természeti formák esztétikai és

filozófiai kutatásának eredményeképpen a természet megmutatja alapvető elveit, a *natura vitalis* és *vita naturalis* sajátos és szimbolikus elválaszthatatlanságát, az anyagba zárt életet és az étellel megtöltött anyagot. A művészet formái vagy művészi formák a természeti formák *mesterséges vetületei, másolatai, absztrakciói*. Ezek a formák a lélek és szellem rezdülései és reagálásai az őt meghatározó külső és belső természetre. A nyers és természeti dolgok a pszichikum fürdőjében válnak művészetté, ahol újabb másodlagos struktúrákat és jelentéseket kapnak. „Agyunk és szervezetünk – ha tetszik, ha nem – információkat hordoz környezetéről, amelyben kialakult.”³ A ma embere elveszett a maga teremtette világban, nem szereti a maga alkotta kulturális és politikai szférát, a kor *Tékozló fiújaként* keresi a hazavezető utat, melyet már az agyontükrözött világ rég eltüntetett.

2.2. Gnosztikus álom (Demetra Panourgia; 'Omega')

„Nem az a misztikus, hogy milyen a világ, hanem az, hogy van.”⁴ – idézi *Umberto Eco Wittgensteint*. Ez a természetbe születtség és természetbezártság, és az abból való szabadulás lehetetlensége, az ember alapvető élményévé és fájdalmává vált. A mindentől való szabadulás, a természet, az Isten, a bűn és büntudat, a jó és rossz fogságából való szabadulás vágya társul mellénk, mint árnyék, elhagyhatatlanul. Tudatalattink is tiszta természet, mondja *Jung*, mellyel bezárul a kör, hisz az ember a külső és belső természet közé szorult. Az álom az „összekötő láncszem a racionális világ és az ösztönvilág között.”⁵ E transzcendens világban az immanencia honol szomatikus formában, a lélek pedig nem találja *Ariadné* fonalát, beleveszik *léte és élete labirintusába*.

2.3. Az aszimmetria a szimmetria hibája

E két fogalom a művészetben is a természet sajátos két megjelenési formájának absztrakciója. A szimmetria (tiszta) uralma áll összefüggő viszonyban a mégis mindent elborító aszimmetriával, mely egyfajta káosz, tisztán egyik sem jelenik meg, hanem csak *vegyült* formában. A természeti aszimmetria mindig hordoz magában valamennyi rendet, (szimmetriát), és minden szimmetria tartalmaz aszimmetriát, mint hibát, mint zavart, vagy kaotikus elemet. A természetes természetet megtagadó, vagy elfogadni nem akaró posztmodern művészetfelfogás és filozófia, mint ellentéteket elveti, a két jelenség egységét az *egység* miatt elfogadni nem akarja, zavarja az észjárását, ezért inkább mindent dekonstruál, ami által elvesznek annak

---

³ Barrow, 1998. 44.o.

⁴ Eco, 1998. 273.o.

⁵ Jung, 2002. 95-96.o.

mitologikus kultúrtörténeti jelentései és formái, melyek helyett fragmentumok, párhuzamosságok és kiegyensúlyozatlanságok kerülnek használatba.

2.4. A konstrukció persziflálása (Juan Mercado; 'Tér Mondrian felfogásában')

Mercado alkotásai egy átarchitektizált világ felé mutatnak, melyhez a ráció nem, csak a humor képes behatolni. Viccen kívül, a komponensek transzformációja a szem becsapása, azaz a valódi harca a másolattal, az eredeti vitája a tükörképpel. A platóni barlanghasonlatra (*Platón*, 2001. 224.o.) utalva megjelenik a valóság, mint nem valódi, és az árnyék is, mint annak vetülete, de már az ideák sehol sincsenek. Megcáfolódik benne nem kevés ironikus hanggal a transzcendens, vagyis a mindenkori léten túli világ, az abban lévő ideák világának egysége, melynek annyi sok szép vetülete halmozódott fel a történelem folyamán, mint „*Isten, Szabadság és Halhatatlanság*”⁶. Ezzel a narratíva válik határtalanná, szabaddá, a szabadság és szabadosság illúzióját adva a művészeknek.

2.5. Vas-világfa (Palotás József 'Vas –Világfa')

„A vas mindig szent. Akár a mennyboltból hullik alá, akár a Föld méhéből bányásszák elő, szent erő lakozik benne.”⁷ A kortárs emberek *hübrisze* lombhullatókkal és más mérgekkel pusztít mindent, vegyszereivel válogatás nélkül öli a még élő fákat, állatokat, embereket. A négy antik görög őselv: *Exisz*, *Fűzisz*, *Pszüché* és *Nousz* vegyszermérgezésben pusztultak ki ebből a világból. A vas „Világfa” nem élő fa, csak szimbolizálja az élő és a holtat is. A madarak nem találnak rajta ehető hajtásokat, gyökerei között a hangyák nem építenek új várat. Száraz, titkos jel mindenki tanulságára.

2.6. A megmért mérték

Most már minden, ami megismerhető, minden, ami van, az emberhez viszonyul. Az ember magához viszonyítja és megteremti a mérték eszméjét, ideáját, hogy azután mértéke és mércéje legyen minden emberi alkotásnak és gondolatnak. *Minden megmértetett*. Minden, ami van és ismert, az ember által kivetített mértékben fürdik. Az ember által teremtett mérték lehet állandó, hosszú idejű, pillanatnyi és eltűnő is. Igazi emberi kitaláció, felismerés, *absztrakt világnézés, tele paradoxonokkal*. Az ellentétek mindig egymás felé mutatnak: véges-végtelen, pillanatnyi-örök, igaz-hamis, fényes-sötét és még sorolhatnám. Valójában mindegyik páros a szimmetria és

---

⁶ Pethő Bertalan, 1996. 44.o.

⁷ *Eliade*, 2004. 31.o.

az aszimmetria viszonyait tükrözi. A természet időbeli struktúrája a ritmus, az ismétlődés és visszatérés az *előtt* és az *után* idejébe, a kettő között pedig a *cezúra* lakozik. „A ritmus következménye a szépen rendezett forma, a ritmustalanság a formátlanság.”⁸

2.7. *Lebegő lethargoszok* (Katleen Vermeir 'Cím nélkül')

A kortárs ember *lét-utálatában* és *undorában* szeretné felfüggeszteni a *levést* az élet megszüntetése nélkül, szabadulni szeretne az itt levés és most levés időbe zártságából, melynek eléréséhez már nem az extázis, vagy epopteia misztikus megoldását választja, hanem újabb modern trükköket. A *kilépés* még ha nem is végleges és nem is valóságos, mindenképpen mágikus, *pszicho-mágikus* tevékenységet igényel. A sebesség a kábítószer, az alkohol és más *transz* jellegű dolgok a kilépést elősegítik, vagy mímelik és művészetben is megjelennek, mint esztétizáló tényezők. Ez a lét-lebegtetés. Vermeir látomása: *alany-halál* és *gyed-vég*, a létbe dermedt ember *pót-léte*, médiába zártság, kapcsolat zárványok, és *zárványmelankólia*. Ez a mozdulatlan, vagy alig mozduló álomtalan álomszerűség a magány és az üresség apoteózisa.

2.8. *Intervenció, tarkóportré és konnektor* (Orcajo Maroto 'Silla ocupada')

A talált tárgyakkól építkező esztétizáló posztmodern utazó táskája üres, hogy bármikor megrakható legyen mindenfajta eldobott és haszontalanná vált dolgokkal. Ilyen tartalomból építkezik Maroto. Sem a tárgyokban, sem a tárgyak összerakásában, annak véletlenszerűsége miatt nincs derű, intellektuális humor, mely a lét egyik legfontosabb kompenzáló ereje. A humor-hiány, a boldogtalanság, a félelem, a töredékesség, a létfelejtés, a jelentés-elvetés ellehetetleníti a ráció működését, a logika penetrációját a dolgok világába, szellemi szorulást, *szellem-rekedést* hoz létre, ez a *szellem kiürülése*.

2.9. *Androgün és Húsáruház* (Theodoros Raftopoulos 'Cím nélkül')

Raftopoulos testrészeket fényképez le közelről szokatlan beállításban, vagy olyan módon, hogy időnként magát a testrészt jelenti, időnként egy más testrészre apellálva (a hasonlóság elvén, torz tükrözés) célozgat, megpróbálva mindennek más jelentést adni, mint amit jelent, vagy homályos asszociációkra készíteni a nézőt. Itt nem egy test, vagy alak fényképének szétvagdosott darabjait látjuk, a részek nem rakhatók össze egy organikus egésszé, nincs objektív összefüggés a fragmentumok között, mindent a hasonlóságok és a félreérthetőségek kötnek össze.

---

⁸ Platón, 2001. 94.o.

2.10. Terminálék között (Artur Zmijewsky 'Cím nélkül I-II.')

A test az emberi szubjektum tárgyi formája, doboza, amit a művész megfoszt szemérmes, *privát szférájától*, és objektív, szenttelen alanyként állítja elénk a *nyilvános szférába*, pőrén és kendőzetlenül. A genitáliák bármennyire is láthatók, voltaképpen lényegtelenek, a nemiségnek a két képen nem szán szerepet az alkotó. A fényképeken megjelenített testi katasztrófa, a *csonkoltság*, a *testi hiány*, a nem *egész-ség* zavartkeltő, de nem ismeretlen látványa egy beavatkozás, egy cselekmény folyamán kiegészül, kvázi rekonstruálódik, meghökkentő és sajátos formában. E transzverzális gondolkodás *shocking effektusait* nézve zavarba ejtő csönd és redőzöttség uralkodik el a lélekben, lehangoló, barátságtalan üresség keletkezik. A képi történet vagy történés itt is időn kívülre kerül, nincs *előtte* és *utána*, azaz az előidézett, mesterséges, illuzórikus pillanat jelentéktelenül kimerevedett.

3. Fejezet

Vanity Fair?

3.1. Az ego kiköltöztetése a médiából

Az ego számára a legnagyobb kihívás a TV és a PC álmvilága lett, mely természetes közegévé tette a diszkontinuitást, az újfajta narratívát, a dolgok illékonyágát. Általánossá válik, hogy a médiából származó képeket fényképezik újra, majd ellátják saját szövegeikkel. A médiatársadalom maradéktalanul kitölti a fantáziát, uralomra tör a szellemvilág területén, a tömegkultúra *rehabilitálódik*, újra értelmeződik, és *individuális kielégülést imitálhat*. A modernizmus mítoszát alapjáig rombolja le.

3.2. A fénybetű meghasonlása (Tayeb Bennhammou; 'E4', 'A')

Tayeb Benhammou „fénybetűi” metaforák, a betűk metaforái, az absztrakt hangjelek fénné absztrahálásai. A fényképsorozat egy akciósor, egy performatív jellegű eseménysorozat esztétizáló dokumentumai. A carrarai tengerpart alkonyati, esti misztikus fényei adják a háttérét a levegőbe írt fénybetűknek, melyek felülírják, vagy felül nyomják a természet valóságos képét, valóságnak látszanak benne. A fő motívum a pillanatnyiség, a gyors mozgás, ami létrehozza a látványt, amely csak a fényképen létezik, hisz csak ott lehetett a mozgó fényt folyamatában rögzíteni, hogy megjelenjen az, ami nincs, nem volt, és most mégis látható.

3.3. *Borsópixel* (Erik Nerinckx ; 'Keneth az 5 közül')

Nerinckx egy videó kivetítőn keresztül vetít képeket – előzőleg felvett és rögzített tárgyakat, vagy portrékat – egy borsóval borított asztalra, vagy a padlóra kiborított fokhagymákra. Sem a kép, sem a vetített tárgy nem valóságos. A média, vagy médium eltüntette eredeti voltát és jelentését. Mi tűnik el és mi marad? Minek van jelentése és minek nincs? Tünékenységgel és pillanatnyisággal mereng a dokumentált, háromszoros, négyszeres tükrözésen keresztül. Egy nem létező mű, mely létrejött *abban* a pillanatban, és már nincs és nem is lesz, újra már nem állítható elő ugyanaz. „A hiány végletesen felfokozza az érzékelést”⁹, igazából szabaddá teszi a pályát bármilyen érzéklet előtt és betüremkedik az illúzió, mint érzéki tapasztalat, betölti az ürességet, mert a szellem nehezen tűri az űrt.

3.4. *A fénykép-képzés* (Ádám A.J.; 'Önarckép tükörrel')

Az ember nem képes élni mítoszok és szimbólumok nélkül, ezért önmagát mitizálja, beavatkozik a lét káprázatába, önmaga szimbólumaként önmagát szimbolizálja. Az eltűnésben véli megvalósulni a kilépést ebből a kaotikus világból, és a zsarnoki történelmi idő halálos szorításából. Mint valami fordított *Narciszusz*, nem magába szeret, hanem elidegenedik magától. Az így elrémült lelket és pszichét *Phobos* és *Ananaké* kíséri *Léthé* birodalmába. A modern egzisztencialista ember felfedezi mélységesen elkülönült lényét, mint káprázatot. Felfedez egy *újmágikus*, démonikus lehetőséget, hogy ebbe a káprázatba – a tükrözés folyamatába – beépülve, mintegy beavassa magát a tükörkép mágiájába. A fény útja által, és az alkalmazott eljárás által a kint és a bent különbsége megszűnik, ellényegtelenítődik. A száj közbeiktatásával a tükörkép tükörképe a szájban keletkezik, mintegy visszakerülve (természetesen, szimbolikusan) belülről, ahol az énkép születik.

3.5. *Kéz-láb metafora, lykantrópia* (Theodoros Raftopoulos; 'Cím nélkül I-II.')

Raftopoulos két 'Cím nélkül'-i fotó munkáján különböző elrendezésekben lábakat helyez el és fényképez le párosan és szimmetrikusan (tengelyes szimmetria) a fűben. Úgy manipulálja a képeket, hogy azok össze és egymásba csúszva sajátos alakzatokká váljanak. Ad absurdum ez az átváltozás nem áll meg, tovább fejleszthető, és így akár disznó-, kutya-, macska-, csirkelábbá is alakulhat a mutáció folyamán. Ezek a képek, lábképek úgy beszélnek a világ dolgairól, hogy elrejtik azokat, vagy úgy beszélnek róluk, hogy nem beszélnek. Ez az anti-narratíva, anti-discurzus, poszt-narratíva.

---

⁹ *Virilio*, 1992. 30.o.

3.6. *Nejlontehén és a kis bika* (Federico D'Oracio; 'Tehén')

Az áradó fantázia (fantázia fluxus) – semmiképpen sem teremtő képzelet – szinte elemezhetetlen, lecsupaszított *gyermeki* egy-szerűsége az ábrázolhatatlan ábrázolását kísérel, kísérti meg *Frederico D'Oracio* 'Mucca' című videó installációjában. A gigantikus *nejlontögy* maga alá temeti a kis bikát, s csöcseiből egy pneumatikus szerkezettel tejet fröcsköl szanaszét a jelenlevőkre (potenciális kis bikákra). A központi helyet nem a művészet foglalja el, hanem a művészetről és a gazdaság művészetéről, vagy a művészet gazdaságáról szóló beszéd, mely erősen kódolt, diszturbatív jellegű enigma. A gondolat elveszíti szavatosságát vagy szabatoságát, érvényességét és elromlik vagy megbomlik. Szellemi lepusztulás, infantilizmus, zavart zaklatottság jelenik meg, az emberi szellem megbetegszik, patológus lesz.

3.7. *Kényes egyensúly* (Eric Mareau; 'Cím nélkül')

Eric Mareau 'Testi Egyensúlyok' videómunkájának legjellemzőbb vonása a szituáltság (elhelyezettség, állapotság és körülmény), melyben három tárgyi dolog kerül megrendezett szituációba. A tér falai, és a *padló*, mint a gravitáció iránya, a *gerenda*, mely a gravitáció ellenhatása és kiegyenlítése; az *emberi test* pedig szigorúan, mint szóma a harmadik elem, amely organikus és puhább anyaga miatt ráfeszül a támasztó gerendára. A természettől a legtávolabbra jutott geometrikus formák, és az emberi test organikus természeti formája a két végpont formaelve kerül viszonyba egymással, fontossági megkülönböztetés nélkül. Ennek az emberi testnek nincsenek egyedi megnyilvánulásai, nem szubjektum, nem ego, hanem egy általános alany. Ezt a percekig fennálló állapotot rögzítették videofelvételre.

3.8. *A lét viaszfénye* (Trixi Weis; 'Önportré')

A világ elvesztette természetes fényét, *Orfeuszok* és *Szent Ferencek* sem járják poros útjait. A világ elveszejtette természetes természetét, *macsó-képű szub-sztárok* száguldoznak műfényes útjainkon. Pszichiáterek és analitikusok szobáiban próbáljuk megérteni szenvedő lelkünket, resvedő szellemünket, tőlük reméljük, hogy megszabadítanak minket fullasztó és fájó álminktól, az álminkban nyüzsgő archetipikus szörnyektől, rémisztő állatainktól. *Trixi Weis* is a mágia eszközehez nyúl, hogy megszüntetve újra teremtsen magát, hogy torz árnyaitól megszabadulva tiszta lappal élhessen tovább. Úgy érzi, hogy a személyiség megnyilatkozása és rögzítése nem történhet másként, mint annak elrejtése, elolvasztása által. A viaszban elrejtőzött én nem maszkot visel, nem eljátsza az elbújás eseményét, hanem saját reprezentációját mágikusan elégeti.

3.9. *Lelkes (élő) húsjátékok* (Artur Zmijewszky; 'Ütközések')

Törekvésében, hogy a személy, mint anyag és a történés, mint testi történés mutatkozzon meg, szubjektumától, individuális jellegétől fosztja meg az embert, hátborzongató, felháborító, botrányos törekvés, mely úgy tűnik, *Zmijewski* alapvető szándéka, eljárása. Sötét és homályos, barátságtalan (gloomy), mélabús világ ez, üres *test-fizikalitás*, amolyan poszt-melankólikus magatartás, mely már nem képes szenvedélyes és átlátó életszemléletre, csupán a test és ember *anyagi* formájából, a lélek már apatikus barlangjából küld jeleket verbalításra képtelensége miatt.

4. Fejezet

Lét-látlet

4.1. Városi váteszlét, avagy a kortárs imaginárius tere

A szakrális helyeken a világi építmények jelentek meg: hivatalok, bankok, üzletek és laktanyák. Az Axis Mundi új kontextusba kerül, a bevásárló utcától a bevásárló központig vezet az út. A világ elvarázstalanodott. A fényes oldalon, ahonnan a ragyogó szellemek már rég eltávoztak, a *célracionalitás* lakik, az *értékracionalitás* él, s a *pénzracionalitás* működik. Az *árnyékváros* – ez csak a szomszédos utca – romok, bedeszkázott ablakok, piszkos, omló falak, ahol a szemét és a prostituáltak léteznek. Ez a világ a *csővilág*, csőutca, ahol csövesek, emberketrecek és ketrec életek látszanak mindenütt. Beszűkült és lezárult élettér, egymást frusztráló, idegesítő és egymást bántó emberek lakhelye, enyészet és kutyaürülék, *csőperspektíva* és *csőlátás* dívik itt. Ez a *kortárs élet imaginárius tere* és az aurák és asztrál sugárzások világa, itt élnek a parapszichológusok, a sátán-papok, a spirituális turisták, a természet feletti cyberek és az *UFO-k* is itt repkednek. Ebben az illuzórikus, ködös zavarban kelnek életre az izmos izmusok, a *trendik*, itt bújik és virágzik ki a *populáris*, itt újul meg és kap üzletet a body-piercing, és a tattoo, itt töredezik minden darabokra, a kultúra, a művészet, a zene, a színház, és maga a kortárs ember is. Ez az élet a szépség és mámor, a sötétség és félelem világa: *ditirambikus Dionüszia*, csapongó és lelketlen lelkesedés, halálrettegés és *életrettegés Szatürniája*.

4.2. Multimédia és cybervilág

Mára, amikor a számítógép mindenhova eljutott, már bárki számára elérhető, a művészet médiuma lett, amivel kísérletezni, modellezni lehet bármit: a fantázia képeit minden korlát

nélkül elő lehet állítani. Maga lett a *virtuális valóság*, számokból, jelekből és fájllokból. A valóságra már nincs szükség, vagy csak olyan alap- és alkotóelemként, melyet fel lehet használni a végleges kép előállításához. A fejlődés rohamos, alig követhető újabb és újabb lehetőségeket produkál. A jövő számítógépének és hatósugarának, felhasználási lehetőségeinek megjósolása is nehéz és lehetetlen. *Ez a technika a korlátlan lehetőségek technikája lett.*

4.3. *Omnia Vanita; Jánusz kérdések*

Az alkalmazott nyelvi-képi vagy performatív módszerek mennyiben mutatnak igazi képet a kor emberéről, vagy inkább félreértést és félregondolást eredményeznek? „Miért van egyáltalán létező, és miért nincs inkább semmi?”¹⁰ – kérdez rá az alapra *Heidegger*. Az alapra immár kettő és fél ezer éve kérdez rá a filozófia, és kaptunk-e azóta választ? A kortárs művészet beszél magáról, bár kerüli a pontosítást, kérdéseket tesz fel folyamatosan, melyekre nem vár feleletet. Úgy akar kérdezni, hogy nem kérdez. Miért? Ebből a sokféle szempontból, a párhuzamos jelentésekből és a széttört szimbólumokból összerakható-e még a kor emberének képe? A New-Age neopragmatikusa az étellel blöfföl. - Művészi szabadság, amiben elveszti magát a művész, elveszti szabadságát, látását, szaglását, hallását és hangját is. Már senki sem látja, senki sem hallja, senki sem érzékeli őt. *Ez a blöff totális hatalma. Bábéli zűrzavar.* Mindenki mondja, beszédek beszélnek, képek képeznek, képek és szavak képzavara és szózavara minden. A fantázia kiüríti magát, felfakadt képzeletek dolgai törnek elő, haszonelvű tünde-lények, vanitas képek, nem időbeli lelkek, *new-angyalok*, *new-csillagok* fergeteges forgataga, intellektuális nyomorúságok, koboldok vihogása, meztelen lelkek és body-k vetületei, fényvillanások, ember-állatok és állat-emberek sűrögnek és forognak az *intézetek* káprázatában. Minden, de minden itt bolyong.

4.4. *Melankólia, posztmelankólia*

„Mit használ, ha minden hallgat körülötted, mikor érzéseid ordítanak?”¹¹ – sóhajtott fel *Seneca* közel kétezer évvel ezelőtt. Az idő távolából is a gondolkodó ember fájdalma lebeg felénk, az érzéseitől telített ember, magány, a túlcordult emberi lélek örülete. A kortárs ember elveszítette teremtettségi státuszát, nagy légüres térbe került, ahol vágyainak, fájdalmainak és halálfélelmének ad hangot, de már nincs istene és nincs Gnózis, és nincs egység, mely karon ragadná és vezetné a Végső felé. Az ember dagadt hübriszében, az élet forgatagában magányosan tekint magába, s mint tükörben döbben rá önnön képmására, vigasztalhatatlan

---

¹⁰ *Heidegger*. 2001. 18.o.

¹¹ *Eborensi*, 2003. 37.o.

melankóliájára. A modern melankolikus új rendet teremt a világ dolgaiból, de ő maga kimarad belőle, számára ott nincs hely, *legnagyobb talánnyá önmaga személyisége válik*. Az immanencia mindenható, mindent elsöprő elve lett a kortárs, posztmodern gondolkodásnak. És mégis, akarva-akaratlanul, tudva és tudatlan, az élet diadalmaskodik, az élet hatalmas erő, mely titkaival, fergeteges tudni és lenni akarásával a világ alapvető törvényein csüng, legfontosabb vágya és tevékenysége a megválaszolatlan kérdések feltétele.

Végszó

A jövő eljő és kopogtat. Az anyag sem szilárd, és hogy mi hol van, az maga a bizonytalanság. Ez a bizonyosság-nélküliség az utolsó kapaszkodó, aminek van valami pozitív aurája. Kell, muszáj jönnie annak, ami az élet lesz, kinek-kinek érdeme szerint, Istennel vagy anélkül, bármivel, mert az életnek *élnie kell*, s a művészetnek erről az életről kell szólnia, ma és holnap is, míg létezik Isten az Égben, és ember a földön.

Köszönetnyilvánítás
Köszönetem szeretném kifejezni két konzulensemnek, Rétfalvi Sándor szobrászművész egyetemi tanárnak, valamint Wehner Tibornak, Munkácsy-díjas művészettörténésznek, akik a dolgozat elkészítése során segítették munkámat.

Irodalom és hivatkozások

Szerző	Hivatkozás	Oldal:
Szent Ágoston,	(2004): <i>Vallomások, Tizedik könyv</i> , Kairosz Kiadó, Budapest, 149. o.	3.
Tőkei F.	(1994): <i>Tao-te-king</i> , Tercium Kiadó, Budapest, 114. o.	5.
Platón	(1999): <i>Az állam</i> , Lazi Könyvkiadó, Szeged, 318–321. o.	6.
Barrow, J. D.	(1998): <i>A művészi világegyetem</i> , Vince Kiadó, Budapest, 44. o.	7.
Eco, U.	(1998): <i>Nyitott mű</i> , Európa Kiadó, Budapest, 273. o.	7.
Jung, C. G.	(2002): <i>Gondolatok a természetről</i> , Kossuth Kiadó, Budapest, 95–96. o.	7.
Pethő B.	(1996): <i>A posztmodern</i> , Platón Kiadó, Budapest, 44. o.	8.
Eliade, M.	(2004): <i>Kovácsok és alkimisták</i> , Kartaphilus Kiadó, Budapest, 31. o.	8.
Platón	(1999): <i>Az állam</i> , Lazi Könyvkiadó, Szeged, 94. o.	9.
Virilio, P.	(1992): <i>Az eltűnés esztétikája</i> , Balassi Kiadó, Budapest, 30. o.	11.
Heidegger, M.	(2001): <i>A fenomenológia alapproblémái</i> , Osiris Kiadó, Budapest, 18. o.	14.
Eborensi, A. L.	(2003): <i>Latin mondások II.</i> , Lazi Könyvkiadó, Szeged, 37. o., Seneca	14.

Tervezett irodalom

Almási M.	(2003): <i>Anti-esztétika</i> , Helikon Kiadó
Barrow, J. D.	(1998): <i>A művészi világegyetem</i> , Vince Kiadó, Budapest
Bókay A.	(2001): <i>Irodalomtudomány a modern és posztmodern korban</i> , Osiris Kiadó, Budapest
Danto, A. G.	(2003): <i>A közhely színeváltozása</i> , Enciklopédia Kiadó
Danto, A.G.	(1997): <i>Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet</i> , Atlantisz Kiadó, Budapest
Dempsey, A.	(2003): <i>A modern művészet története</i> , Képzőművészeti Kiadó, Budapest
Eco, U.	(1998): <i>Nyitott mű</i> , Európa Kiadó, Budapest
Eco, U.	(2002): <i>Az új középkor</i> , Európa Kiadó, Budapest
Eliade, M.	(1993): <i>Az örök visszatérés mítosza</i> , Európa Kiadó, Budapest
Eliade, M.	(2004): <i>Kovácsok és alkimisták</i> , Kartaphilus Kiadó, Budapest

- Földényi F. L. (1992): *Melankólia*, Akadémia Kiadó, Budapest
- Gelernter, D. (1998): *Ami működik, az csodálatos*, Vince Kiadó, Budapest
- Hankiss E. (2002): *Legenda profana, avagy a világ újraparázsolása*, Jelbeszéd az életünk 2., Osiris Kiadó, Budapest
- Hegel, G. W. F. (1980): *Estztikai előadások*, Első kötet, Akadémia Kiadó
- Heidegger, M. (2001): *A fenomenológia alapproblémái*, Osiris Kiadó, Budapest
- Jung, C. G. (2002): *Gondolatok a természetről*, Kossuth Kiadó, Budapest
- Jung, C. G. (1992): *Mandala*, Édesvíz Kiadó, Budapest
- Molnár T. (2001): *A gondolkodás archetípusai*, Kairosz Kiadó, Budapest
- Nietzsche, F. (1986): *A tragédia születése*, Európa Kiadó, Budapest
- Pethő B. (1996): *A posztmodern*, Platón Kiadó, Budapest
- Platón (1999): *A lakoma*, Atlantisz Kiadó, Budapest
- Platón (1999): *Az állam*, Lazi Könyvkiadó, Szeged
- Shusterman, R. (2003): *Pragmatista esztétika*, Kalligram Kiadó
- Szent Ágoston, (2004): *A teremtés könyvének szó szerinti értelmezései*, Tizenkettedik könyv, Kairosz Kiadó, Budapest
- Virilio, P. (1992): *Az eltűnés esztétikája*, Balassi Kiadó, Budapest
- Weinrich, H. (2002): *Léthé, A felejtés művészete és kritikája*, Atlantisz Könyvkiadó, Budapest
- Zoltai D. (1997): *Az esztétika rövid története*, Helikon Kiadó, Budapest